

BİBLİYOGRAFYA :

Rıfki Melül Meriç, "Türk San'atı Tarihi Vesikalari", *Türk San'atı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, İstanbul 1963, I, 774; Filiz Çağman, "Serzergârân Mehmet Usta ve Eserleri", *Kemâl Çığ'a Armağan*, İstanbul 1984, s. 68-71.

FILİZ ÇAĞMAN

AHMED TEKÜDER

(ö. 683/1284)

İlk müslüman İlhânlı hükümdarı
(1282-1284).

Doğum tarihi kesin bilinmemekle birlikte 645 (1247) yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Hülâgü Han'ın oğullarından olan Teküder (Tegüder), annesi Kutuy Hatun tarafından yetiştirildi. Fakat annesinin dinini benimsemeyerek İslâmiyet'i kabul etti ve Ahmed adını aldı. 1282 yılında ikinci Moğol hükümdarı ve ağabeyi Abaka'nın ölümü üzerine, Merâğa yakınlarında toplanan kurultayda han seçildi ve Abaka'nın en büyük oğlu Argun'un muhalefetine rağmen bir ay sonra Aladağ'da yapılan bir merasimle taç giydi. Henüz Aladağ'dayken, meşhur Cüveynî ailesinin itibarını iade edip Şemseddin Cüveynî'yi sâhib* -i divân makamına getirdi. Şemseddin'in tavsiyelerine uyarak İlhânlılar'ın en büyük düşmanı olan Mısır Memlûkleri'yle dostluk anlaşması yapmak için, aralarında devrin meşhur ulemâsından Kutbüddin-i Şirâzî'nin de bulunduğu bir heyeti Kahire'ye gönderdi. Ancak bu teşebbüs bir sonuç vermedi. Memlûk Sultanı Kalavun, Teküder'in kardeşi Kongurtay'ın Anadolu'da yaptığı tahribatı ileri sürerek sulh tekliflerini reddetti. Moğol emirlerinin çoğu zaten Mısır'a yeniden savaş açmayı arzu ediyorlardı. Bu arada kurultaydan sonra Horasan'a çekilen Argun, amcasını tahttan indirmek için çeşitli yollara başvurdu. İlk önce Kongurtay'ın taraftarlığını kazanarak Teküder'e karşı bir suikast hazırlattı. Ancak bunu zamanında haber alan Teküder, 1283 yılında Karabağ'da Kongurtay'ı öldürttü. Ardından, damadı Alinak'ı Argun'u takip etmekle görevlendirdi. Bunun üzerine Argun amcasıyla barış yapmak istedi. Fakat Temmuz 1284 tarihinde esir alınıp Teküder'in huzuruna getirildi. Alinak'ın bütün ısrarına rağmen Teküder, Argun'u öldürmedi; ancak bu ona pahalıya mal oldu. Zira bu sırada Moğol emirlerinden Bu-ka, Alinak'ı öldürüp Argun'u serbest bıraktı. Bunu haber alan Teküder, Altın

Orda topraklarına sığınmak maksadıyla kaçmaya kalktıysa da yolda yakalanıp Argun'a teslim edildi. 26 Cemâziyelevvel 683 (10 Ağustos 1284) tarihinde Moğol geleneklerine göre sırtı kırılarak Kongurtay'ın akrabaları tarafından öldürüldü.

Samimi bir müslüman olan Teküder, inancı dolayısıyla Moğol yasalarına ihanet etmekle suçlanmıştır. Ancak tahtını ve hayatını İslâmiyet'i kabulünden çok, dirayetsiz bir hükümdar olması sebebiyle kaybetmiştir. Tasavvufa aşırı şekilde ilgi duyardı. Bundan dolayı vaktini semâ ve diğer sūfî âyinleriyle geçirerek devlet işlerini annesine bıraktı. Bununla beraber Moğollar arasında İslâmiyet'in faal bir şekilde yayılmasına gayret etmedi. Bu görevi on bir yıl kadar sonra, Argun'un oğlu ve İlhânlılar'ın en kabiliyetli hükümdarı olan Mahmud Gazan Han üzerine almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Reşidüddin, *Câmi' u't-tevârih* (nşr. A. A. Alizâde), Bakü 1958, III, 165-194; Aksarâyî, *Müsameretü'l-ahbâr* (nşr. Osman Turan), Ankara 1944, s. 136, 141; Vassâf, *Târîh*, Bombay 1269/1853, s. 105-136; A. A. Alizâde, *Sotsialno-Ekonomičeskaya i Političeskaya İstoriya Azerbaycana XIII-XIV vv.*, Bakü 1956, bk. İndeks; B. Spuler, *İran Moğolları* (trc. Cemal Köprülü), Ankara 1957, s. 89-98; Abbas İkbâl, *Târîh-i Moğul*, Tahran 1341 hş./1962, bk. İndeks; *Chhr.*, V, 364-368; Faruk Sümer, "Teküder", *İA*, XII/1, s. 144-145; P. Jackson, "Aḥ-mad Taküdar", *Etr.*, I, 661-662.

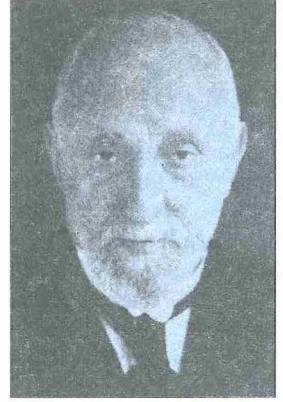
HAMİD ALGAR

AHMED TEVFİK PAŞA

(1845-1936)

Hariciye nâzırı ve son
Osmanlı sadrazamı.

Üsküdar'da doğdu; Kırım hanzâdelelerine mensup soylu ve zengin bir ailedendir. İlk tahsilinden sonra askerî okula devam etti. Süvari mülâzımı iken askerlik mesleğinden ayrılarak Bâbîlî Tercüme Odası'na girdi. Liyakat, sebat ve çalışkanlığı sayesinde kısa zamanda yükseldi. 1872'den Hariciye Nezâreti'ne getirildiği 1895'e kadar Roma, Viyana, Berlin, Atina ve Petersburg elçiliklerinde ikinci kâtiplik ve maslahatgüzarlık yaptı. On dört yıl gibi uzun bir süre hariciye nâzırı olarak hizmet eden Tevfik Paşa, Sultan II. Abdülhamid'in de güven ve takdirini kazanmıştır. Nitekim 1908'de kendisine nâzırlıklı birlikte Meclis-i Âyan üyeliği de verildi; ancak 1909 Şubatında Kıbrıslı Kâmil Paşa'nın istifası

Ahmed
Tevfik
Paşa

ve hükümetin dağılması üzerine o da görevinden ayrıldı. Kısa bir süre sonra Londra elçiliğine tayin edildi ise de 31 Mart hadiseleri sebebiyle ortaya çıkan hükümet buhranı üzerine, doğru ve tarafsız, hiçbir partiye mensup olmayan, herkesin güvenini kazanmış bir şahsiyet olarak yeni hükümeti kurmakla görevlendirildi (14 Nisan 1909). Ancak II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ve V. Mehmed'in padişah olması üzerine 6 Mayıs'ta sadâretten ayrılarak Londra elçiliğiyle tekrar İngiltere'ye gitti. 1914'te I. Dünya Savaşı'nı başlamasına kadar bu görevde kaldı. Savaş sonunda Talat Paşa'nın yerine hükümeti kurmakla görevlendirildi, ancak İttihat ve Terakki Partisi'nin devam eden müdahaleleri yüzünden görevi kabul etmedi. Buna karşılık yeni padişah Vahdeddin tarafından, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra istifa eden İzzet Paşa'nın yerine sadârete tayin edildi (11 Kasım 1918). Tevfik Paşa'nın sadrazam oluşunun ikinci günü İtilâf devletleri donanması İstanbul'a girerek şehri işgal etti. Padişah ise çeşitli sebepler ve müttefiklerin ısrarı karşısında meclisi feshetti. Tevfik Paşa da kabinede yapmayı tasarladığı değişiklikler dolayısıyla bir müddet sonra görevden ayrıldıysa da ardından yeniden hükümeti kurmakla vazifelendirildi. Ancak, kabineyi istediği gibi kurmasına rağmen hiçbir iş göremeyerek istifaya mecbur oldu ve yerini Damad Ferid Paşa'ya bıraktı (12 Ocak 1919). Bundan sonra iki yıl âyan reisliği ve Paris'te toplanan barış konferansında murahhaslık yaptı. Daha sonra sadâretten çekilen Damad Ferid Paşa'nın yerine 21 Ekim 1920'de Osmanlı Devleti'nin son kabinesini kurdu.

Anadolu'da sürdürülen Millî Mücadele'nin zafere ulaşması üzerine 27 Şubat-12 Mart 1921 tarihleri arasında Londra'da toplanan konferansa, Ankara hükü-